RESPUBLIKA IQTISODIYOTI VA TASHQI SAVDO FAOLIYATIDA INVESTITSIYALARNING TUTGAN O‘RNI

Axmedova Sanobar Ikrom qizi,
Fan va texnalogiyalar unversiteti, Iqtisodiyot kafedrasi v.b.dots, PhD
Xudoynazarov Og’abek Jahongir o’g’li
Fan va texnalogiyalar unversiteti iqtisodiyot yo’nalishi 3-kurs talabasi
sanobarahmedova839@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning tutgan o‘rni, ularning ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish hamda tashqi savdo faoliyatini kengaytirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning asosiy yo‘nalishlari, eksport salohiyatini oshirish imkoniyatlari va investitsiya muhitini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Maqolada investitsiyalardan samarali foydalanish orqali milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *investitsiya, xorijiy investitsiyalar, milliy iqtisodiyot, tashqi savdo, eksport, import, iqtisodiy o‘sish, investitsiya muhiti, raqobatbardoshlik, innovatsiya.*

Аннотация: *В данной статье освещается роль инвестиций в развитии экономики Республики Узбекистан, их значение в повышении эффективности производства, создании новых рабочих мест, внедрении современных технологий и расширении внешнеторговой деятельности. Также проанализированы основные направления привлечения иностранных инвестиций, возможности повышения экспортного потенциала и вопросы совершенствования инвестиционного климата. В статье разработаны предложения и рекомендации по повышению конкурентоспособности национальной экономики посредством эффективного использования инвестиций.*

Ключевые слова: *инвестиции, иностранные инвестиции, национальная экономика, внешняя торговля, экспорт, импорт, экономический рост, инвестиционный климат, конкурентоспособность, инновации.*

Abstract: *This article highlights the role of investments in the development of the economy of the Republic of Uzbekistan and their importance in increasing production efficiency, creating new jobs, introducing modern technologies, and expanding foreign trade activities. It also analyzes the main directions of attracting foreign*

investments, opportunities to increase export potential, and issues related to improving the investment climate. The article presents proposals and recommendations for enhancing the competitiveness of the national economy through the effective use of investments.

Keywords: *investment, foreign investments, national economy, foreign trade, export, import, economic growth, investment climate, competitiveness, innovation.*

Bugungi globallashuv sharoitida investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va xalqaro iqtisodiy munosabatlarni mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Har qanday davlatning iqtisodiy taraqqiyoti, avvalo, mavjud moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, yangi kapitalni jalb etish va zamonaviy texnologiyalarni iqtisodiyotga tatbiq qilish bilan chambarchas bog‘liq.

O‘zbekiston Respublikasida ham iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish va eksport hajmini oshirishda investitsiyalarga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shu sababli respublika iqtisodiyotida va tashqi savdo faoliyatida investitsiyalarning tutgan o‘rnini o‘rganish, ularning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish hamda mavjud imkoniyatlardan foydalanish yo‘llarini aniqlash dolzarb masalalardan biridir.[1]

Investitsiyalar iqtisodiyotning turli tarmoqlarini rivojlantirish, yangi ishlab chiqarish obyektlarini tashkil etish, mavjud korxonalarni modernizatsiya qilish va innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash maqsadida yo‘naltiriladigan mablag‘lar hamda boshqa iqtisodiy resurslarni ifodalaydi. Investitsiyalar kelib chiqish manbalariga ko‘ra ichki va tashqi investitsiyalarga bo‘linadi. Ichki investitsiyalar mamlakatning o‘z moliyaviy resurslari, korxonalar mablag‘lari va boshqa mahalliy manbalar hisobidan amalga oshiriladi. Investitsiyalarning samarali yo‘naltirilishi mamlakatning ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Masalan, sanoat korxonalariga kiritilgan investitsiyalar yangi uskunalarni xarid qilish, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va mahsulot tannarxini kamaytirish imkonini beradi.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda investitsiya faoliyatini kengaytirish, xorijiy kapitalni jalb qilish va tadbirkorlik uchun qulay sharoit yaratish bo‘yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. 2025-yilda O‘zbekistonda o‘zlashtirilgan investitsiyalarning umumiy hajmi 43,1 milliard AQSh dollarini tashkil etib, 2024-yilga nisbatan 24 foizga oshgan. Ushbu mablag‘larning 38,2 milliard dollari to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, 4,9 milliard dollari esa xalqaro moliya institutlari mablag‘lari hissasiga to‘g‘ri kelgan. Mazkur ko‘rsatkichlar O‘zbekiston iqtisodiyotiga kapital jalb qilish jarayonlari kengayib borayotganini ko‘rsatadi. [2] Shuningdek, xorijiy investorlar ishtirokidagi loyihalar orqali xalqaro

boshqaruv tajribasi, zamonaviy ishlab chiqarish usullari va ilg‘or texnologiyalar mamlakat iqtisodiyotiga kirib keladi.Shuning uchun investitsiya siyosatida faqat jalb qilingan mablag‘lar hajmiga emas, balki ularning iqtisodiy va ijtimoiy natijalariga ham alohida e’tibor qaratish zarur.Investitsiyalarning tashqi savdo faoliyatidagi tutgan. Uning rivojlanishi ishlab chiqarish hajmi, mahsulot sifati, transport-logistika infratuzilmasi va xalqaro bozorlardagi talab bilan chambarchas bog‘liq.Investitsiyalar tashqi savdo faoliyatiga, avvalo, eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish orqali ta’sir ko‘rsatadi. Masalan; to‘qimachilik sanoatiga yo‘naltirilgan investitsiyalar paxta xomashyosini tayyor mahsulotga aylantirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada ip-kalava, mato va tayyor kiyim-kechak kabi yuqori qo‘shilgan qiymatga ega mahsulotlarni eksport qilish imkoniyati ortadi.Shuningdek, oziq-ovqat sanoatiga kiritilgan investitsiyalar qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, qadoqlash, saqlash va xalqaro standartlarga muvofiq yetkazib berish imkoniyatlarini yaxshilaydi.

Investitsiyalarning tashqi savdoga ta’sirini quyidagi yo‘nalishlarda ko‘rish mumkin. Birinchidan; eksport hajmini oshirish. Yangi ishlab chiqarish quvvatlarining tashkil etilishi mamlakatda ishlab chiqariladigan mahsulotlar miqdorini ko‘paytiradi. Ikkinchidan; mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirish. Zamonaviy texnologiyalar yordamida mahsulot tannarxini kamaytirish, sifatini yaxshilash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish mumkin. Uchinchidan; import o‘rnini bosuvchi ishlab chiqarishni rivojlantirish. Mahalliy korxonalarga investitsiya kiritilishi ilgari xorijdan olib kelingan ayrim mahsulotlarni mamlakat ichida ishlab chiqarish imkonini yaratadi. Rasmiy ma’lumotlarga ko‘ra, 2025-yilda mamlakatning tashqi savdo aylanmasi 81,2 milliard AQSh dollariga yetgan. Eksport hajmi 33,8 milliard dollarni, import esa 47,4 milliard dollarni tashkil etgan. Yil davomida tashqi savdo aylanmasi 20,7 foizga, eksport 24 foizga va import 18,5 foizga o‘sgan. Ushbu raqamlar mamlakatning xalqaro savdo aloqalari kengayayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, import hajmining eksportdan yuqori ekanligi tashqi savdo saldosini yaxshilash uchun qo‘shimcha imkoniyatlarni ishga solish zarurligini anglatadi.[3] Xorijiy investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotiga qo‘shimcha moliyaviy resurslar, zamonaviy texnologiyalar, boshqaruv tajribasi va xalqaro hamkorlik aloqalarini olib kiradi. O‘zbekiston sharoitida xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning quyidagi yo‘nalishlari muhim hisoblanadi. Sanoat va ishlab chiqarishni rivojlantirish. Raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish va savdo jarayonlarini tezlashtirish, xarajatlarni kamaytirish va boshqaruv samaradorligini oshirish imkonini beradi.Elektron savdo, raqamli to‘lovlar, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va zamonaviy axborot texnologiyalariga investitsiya kiritish korxonalarning xalqaro bozorlardagi faoliyatini kengaytiradi.Respublika iqtisodiyotida investitsiyalarning rolini yanada

oshirish hamda tashqi savdo faoliyatini rivojlantirish uchun quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq.

Eksportga yo‘naltirilgan investitsiya loyihalarini qo‘llab-quvvatlash. Xalqaro bozorlarda talab mavjud bo‘lgan mahsulotlarni ishlab chiqarishga qaratilgan loyihalarga ustuvor ahamiyat berish lozim.

Mahalliy ishlab chiqaruvchilarni xorijiy investorlar bilan bog‘lash. Xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar va mahalliy tadbirkorlar o‘rtasida uzoq muddatli hamkorlik aloqalarini shakllantirish zarur.

Investitsiya loyihalarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish. Zamonaviy uskunalar, avtomatlashtirilgan tizimlar va energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Eksport infratuzilmasini rivojlantirish. Logistika markazlari, zamonaviy omborlar, mahsulotlarni sertifikatlash va sifat nazorati tizimlariga investitsiyalar kiritish zarur.

Investitsiya loyihalarining natijadorligini baholash. Jalb qilingan mablag‘lar hajmi bilan birga, yaratilgan ish o‘rinlari, ishlab chiqarilgan mahsulotlar, eksport tushumlari, mehnat unumdorligi va mahalliy qo‘shilgan qiymat ko‘rsatkichlarini ham hisobga olish kerak.

Investorlar huquqlarini himoya qilish va huquqiy barqarorlikni ta’minlash. Qonunchilikning tushunarli va barqaror bo‘lishi, shartnomalar ijrosining ta’minlanishi hamda nizolarni hal etish mexanizmlarining samarali ishlashi investitsiya muhitini yaxshilaydi.

Ushbu takliflarning izchil amalga oshirilishi investitsiyalarni iqtisodiy o‘sishning barqaror manbaiga aylantirishga yordam beradi.[4] 2025- yil yakunlariga ko‘ra, O‘zbekistonda o‘zlashtirilgan investitsiyalar hajmi 43,1 milliard AQSH dollarini, tashqi savdo aylanmasi esa 81,2 milliard AQSH dollarini tashkil etgan.Bu ko‘rsatgichlar investitsiyalar va tashqi savdo o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish uchun muhim statistik asos bo‘la oladi.

Xulosa. Investitsiyalar respublika iqtisodiyotini rivojlantirish va tashqi savdo faoliyatini kengaytirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ular ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va mahalliy korxonalarning raqobatbardoshligini kuchaytirishda katta ahamiyatga ega. O‘zbekiston Respublikasida investitsiyalar hajmining o‘sishi iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, yangi ishlab chiqarish loyihalarini amalga oshirish va xalqaro iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratmoqda. [5]Tashqi savdo nuqtayi nazaridan investitsiyalar eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish, import o‘rnini bosuvchi mahsulotlarni mahalliylashtirish, xalqaro standartlarni joriy etish va yangi bo-

zorlarga chiqishda muhim rol o‘ynaydiShuningdek, investitsiya loyihalarining samaradorligini baholashda faqat moliyaviy ko‘rsatkichlarga emas, balki yaratilgan ish o‘rinlari, ishlab chiqarish unumdorligi, ekologik barqarorlik va mahalliy iqtisodiyotga qo‘shilgan hissaga ham e’tibor qaratish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining «Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida»gi Qonuni: 2019-yil 25-dekabrdagi O‘RQ-598-son. — Elektron manba. — URL: LexUZ — Qonun matni (murojaat qilingan sana: 28.10.2026).Lex.uz

2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va investitsiyalar bo‘yicha rasmiy statistik ma’lumotlar. — Elektron manba. — URL: Milliy statistika qo‘mitasi rasmiy sayti (murojaat qilingan sana: 28.10.2026).

3. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi— Elektron manba. — URL: Vazirlikning rasmiy portali (murojaat qilingan sana: 28.10.2026).

4. O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali. Iqtisodiyot va investitsiyalarga oid rasmiy axborot materiallari. — Elektron manba. — URL: O‘zbekiston.

5. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. statistik ma’lumotlar. — Elektron manba. — URL: Tashqi savdo statistikasi (murojaat qilingan sana: 28.10.2026).